

Напрямок 6. Філософія в сучасному інформаційному просторі

Шумка М.Л.

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії та політології
Тернопільського національного економічного університету
м. Тернопіль, Україна*

***Без етики люди не здатні взяти на себе
відповідальність за свою власну долю***

В. А. Канке

Морально-етичні виміри діяльності державного управлінця

Переосмислення моральної складової діяльності державних управлінців набуває особливої актуальності у період формування правової, демократичної, суверенної держави. Моральність представників державного апарату постає важливим елементом формування довіри та партнерських відносин між громадою та владою, вагомим важелем запобігання корупції, визначальним ресурсом управління професійною діяльністю, чинником стимулювання високого професіоналізму.

Етична проблематика загострюється у суспільстві, яке перебуває у стані змін та перебудови, тому питання моральних орієнтирів у сфері державного управління вимагає докорінного перегляду та виступає темою досліджень, яку висвітлюють такі науковці, як: Н. Гончарук, Т. Василевська, Т. Безверхнюк, Д. Богатікова, В. Колтун, М. Нинюк, В. Олуйко, Г. Опанасюк, М. Оссовська, М. Рудакевич та інших.

Морально-етичні норми державних діячів були предметом обговорення відомих мислителів минулого, а саме: Конфуція, Сократа, Платона, Арістотеля, Августин Блаженного, Т. Аквінського, Н. Макіавеллі, Дж. Локка, П. Гольбаха, Ж.-Ж. Руссо, І. Канта, Г.В.Ф. Гегеля, К. Маркса, Дж. С. Мілля, М. Вебера та ін.

Перед сучасною цивілізацією постає моральна відповідальність величезної ваги. Сьогодні по-особливому важливо утвердити принципи гуманізму та поширити їх на всі види діяльності, а зокрема, на управління людьми у державі. Як відмічає М. Оссовська: «... етичне визначає стиль життя певної суспільної

групи, є спільною орієнтацією культури, визначеною ієрархією цінностей. Тому ті, хто обрали професію державного управлінця повинні зважати на визначені питання та розуміти, що отримання посади в органах державної влади є своєрідним бонусом, який дається людині за певні заслуги, людині із високими моральними цінностями» [4, с. 26].

Тому висвітлення морально-етичних вимірів державних керівників постає метою нашого дослідження.

Історичний аналіз морально-етичної проблематики державного управлінця дозволяє стверджувати, що вивести однозначне визначення та пояснення терміна «етика» (від давньогр. *ethos* – «етос, звичка, норма, традиція») неможливо. Термін «етика» виступає синонімом до термінів «мораль» (від лат. *moralitas* – «звичка, норма») і «моральність» (нім. *Sittlichkeit*) [6, с. 331]. Проте в науковому світі розрізняють етику як систему знань про мораль, моральність, як методологію прагматичного знання; мораль – як сукупність норм, правил і добродіянь, які визнаються суспільством; моральність – як реальні вчинки людей. Етична культура управлінця передбачає дотримання норм та принципів моралі. Від рівня етичної культури залежить якісне та ефективне виконання службових обов'язків, збереження честі, гідності, репутації державного службовця.

Сучасний державний апарат потребує раціонально розроблених та виважених обов'язкових норм та правил. Етика державної служби тісно пов'язана із соціальною структурою конкретного суспільства та чітко нею визначається. Тому державний управлінець має нести особисту відповідальність за свої дії, яка передбачає наявність у суб'єкта цієї відповідальності власних морально-етичних позицій та переконань. На цій підставі можна навести твердження С. Ньюболд про те, що «коли державні службовці, вибрані, або призначені, ухвалюють екстраординарні рішення, які підносять їх над рівнем державців, незважаючи на можливі етичні наслідки для їхніх індивідуальних самостей, вони забезпечують захист тієї само держави, з якою внутрішньо пов'язане адміністрування» [6, с. 670].

Отже, у діяльності управлінця морально-етичні норми відіграють першорядну роль. І. Бентам, досліджуючи проблему типових правил, норм та моделей поведінки осіб, які уповноваженні виконувати свою керівну роль в державі, розробив модель науки про норми професійної поведінки людини, наділеної владою і вперше ввів поняття «деонтологія». В руслі деонтологічної проблематики варто наголосити на нормах поведінки та внутрішньому імперативу державного управлінця. Адже ефективність праці апарату державного управління залежить від здатності слідувати вимогам обов'язку не із-за бажання, а в силу розумної потреби дотримання моральних законів. Дотримуватися обов'язку для державного управлінця в першу чергу означає – виконувати моральні норми та поважати суспільні ідеали. Моральні вимоги обов'язку виразив у золотому правилі моралі І. Кант: «... дій завжди так, щоби максима (граничний вираз сутності дії) твоєї поведінки могла бути зведеною у всезагальний закон поведінки». Підхоплені послідовниками І. Канта, такі тлумачення моральних норм постали в ХХ-ХХІ століттях загальноприйнятими [1, с. 336].

Здійснювати ефективне управління здатний тільки високоморальний управлінець. Правове, демократичне суспільство повинно дбати про зважені, розумні дії та поведінку осіб, уповноважених на виконання функцій держави. Як стверджує О. Ю. Оболенський: «... влада повинна завжди відчувати, що її контролюють, – головний принцип діяльності чиновників. На особу, яка виконує функції держави, покладається величезна суспільна довіра, тому що її службова діяльність дає широкі можливості для зловживань. Приходячи на державну службу, працівник робить свідомий вибір і погоджується на суворе обмеження як у публічній, так і у приватній діяльності. Чим вище посада, тим більше обмежень» [3].

Відмітними рисами характеру управлінців, які реалізують завдання та функції держави мають бути: гуманність, патріотизм, професіоналізм, порядність. На сьогодні молода українська держава має велику потребу у висококваліфікованих спеціалістах, спеціалістах із високою професійною

культурою. Тому метою етичної освіти є формування свідомої відповідальності за власні вчинки та рішення на сучасному етапі державотворення. Як пише у своєму дослідженні М. І. Нинюк « ...моральна культура сучасних українських державних службовців є складовою культури перехідного періоду суспільства, що поєднує суперечливі та усталені моральні цінності й знаходиться на конвенційному рівні свого формування та розвитку, супроводжуваному порушенням професійних норм і цінностей та деформаціями (корупція, бюрократизм, тощо)» [2, с. 4].

Процес навчання та формування високих моральних норм та якостей державних управлінців, який базується на суспільно-значущих морально-етичних категоріях і цінностях, складний та довготривалий, важливо протягом всього часу підтримувати віру в можливість вирішення існуючих проблем і зберегти при цьому повагу до себе та, що не менш важливо, до держави. Проте одних знань в діяльності управлінням державою замало, треба визріти до державного управління, поступово становитися ним, аби здобути ймення «благородного державного мужа». Благородна людина – це та людина, яка творить і примножує благо для всього роду, від її ефективної та злагодженої праці залежить подальший розвиток нашої держави.

Література:

1. Кант И. Метафизика нравов // Соч. : в 6 т. Т. 4, ч. 2 / И. Кант. – М. : Мысль, 1983. – 417 с. – С. 336.
2. Нинюк М.І. Моральна культура державних службовців: сутність, стан та особливості формування: Автореферат. дис...канд. наук держ. упр.: 25.00.01/НАДУ. – К., 2000. – С. 4.
3. Оболенський Ю.О. Державна служба [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.ua/book/112/7622.html>.
4. Оссовская М. Рыцарь и буржуа: исследования по истории морали / М. Оссовская – М., 1987. – 528 с. – С. 26.
5. Рудакевич, М.І. Професійна етика державних службовців: теорія і практика формування в умовах демократизації державного управління : монографія / М. І. Рудакевич. - Тернопіль : Астон, 2007. - 398 с.
6. Словарь по этике. – М., / Под редакцией И. Кона, 4-е издание. – М.: Политиздат, 1981. – 430 с. – С. 331.

7. Newbold Stephanie. Statesmanship and Ethics: The Case of Thomas Jefferson's Dirty Hands / Stephanie Newbold // Public Administration Review : T. 65. – 2005. – № 6. – S. 669–675.